

[nacionalno-patriotichnogo-vihovannya](#) (дата звернення: 08.06.2026).

3. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо працевлаштування ветеранів війни на посаду вчителя/викладача навчального предмета «Захист України» закладів освіти, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти : спільний наказ Міністерства освіти і науки України, Міністерства у справах ветеранів України від 17.06.2025 № 868/483. URL : <https://mva.gov.ua/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendatsiy-schodo-pratsevlashtuvannya-veteraniv-viyni-na-posadu-vchitelyavikladacha-navchalnogo-predmeta-zahist-ukraini-zakladiv-osviti-scho-zabezpechuut-zdobuttya-povnoi-zagalnoi-serednoi-osviti-vid-17062025> (дата звернення: 08.06.2026).

Тетяна КОЛГАН,
*проректор з навчальної роботи
та економічних питань Донецького ОблІППО*

Світлана ГАРНА,
*проректор з інноваційної
та методичної роботи Донецького ОблІППО*

Дмитро ГОРБАЧУК,
учений секретар Донецького ОблІППО

Вікторія ЩЕРБАТЮК,
*завідувач відділу мовно-літературної
та мистецької освіти Донецького ОблІППО*

Алла СОПІЛЬНИК, Ганна ЩЕРБИНІНА,
*методисти відділу менеджменту закладів
дошкільної та загальної середньої освіти Донецького ОблІППО*

ОРГАНІЗАЦІЯ ЕФЕКТИВНОЇ ПРОФОРІЕНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ: ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ

Традиційно профорієнтаційна робота в закладах загальної середньої освіти обмежена рекламуванням закладами професійної, фахової передвищої та вищої освіти власних освітніх програм і послуг. Такий підхід ознайомлює учнів із можливостями продовження навчання, але не забезпечує комплексного розуміння сучасного ринку праці, не враховує потреб територіальних громад та роботодавців і часто не допомагає молоді зробити усвідомлений професійний вибір. Натомість сучасна модель профорієнтації передбачає системну взаємодію закладів освіти, органів місцевого самоврядування, бізнесу, професійної та вищої освіти, що створює умови для формування реалістичних професійних планів учнів. Саме такий підхід було покладено в основу національного пілотування системи профорієнтації дітей і підлітків у межах всеукраїнського проєкту DECIDE «Децентралізація для розвитку демократичної освіти».

До зазначеного проєкту було відібрано 396 територіальних громад України, серед яких 17 – із Донеччини. У пілотуванні взяли участь 28 закладів загальної середньої освіти регіону, які вже мають напрацьований досвід організації системної профорієнтаційної роботи із залученням закладів освіти, органів місцевого самоврядування, представників бізнесу, а також закладів професійної та вищої освіти. Практична реалізація проєкту ґрунтувалася на послідовному впровадженні семи взаємопов'язаних кроків, кожен із яких був спрямований на створення цілісної системи професійної орієнтації в територіальних громадах.

Першим етапом стало проведення масштабного багаторівневого онлайн-опитування представників органів місцевого самоврядування, керівників і педагогів закладів освіти, учнів віком від 10 до 18 років, їхніх батьків, роботодавців та випускників ЗЗСО про стан профорієнтаційної роботи на місцях, чинники, що вплинули або можуть вплинути на професійний вибір людини тощо. Загалом в опитуванні взяли участь майже 14000 респондентів. Такий підхід дав змогу комплексно дослідити стан профорієнтаційної роботи в Донецькій області, визначити потреби громад, очікування молоді та роботодавців, а також сформулювати доказову базу для подальших рішень у межах проєкту.

Другим кроком стала інформаційно-комунікаційна кампанія, спрямована на формування спільного розуміння ролі професійної орієнтації серед усіх зацікавлених сторін. У межах кампанії було організовано зустрічі, презентації та дискусії для учнів, батьків і педагогів. Центральною подією став захід «Майбутнє, яке обираємо ми: як громада підтримує вибір професії», під час якого презентували результати проведених досліджень, дорожню карту впровадження системи профорієнтації та обговорили професії, актуальні для розвитку конкретних територіальних громад.

Третій етап передбачав підготовку педагогічних працівників до виконання нових функцій. Було організовано навчання кар'єрних радників та координаторів громад, під час якого вони опанували сучасні методики кар'єрного консультування, особливості викладання інтегрованого курсу «Професії» для учнів 8–9 класів, а також ознайомилися з модельною навчальною програмою.

Четвертий крок був пов'язаний із методичним забезпеченням профорієнтаційної діяльності. Педагоги освоїли використання цифрових інструментів, сучасних методик організації занять і технологію створення учнівських портфоліо, які дозволяють відстежувати індивідуальні досягнення школярів, їхні професійні інтереси й особистісний розвиток.

Не менш важливим складником формування системної профорієнтаційної роботи стало впровадження інклюзивного підходу, що ґрунтується на сучасному розумінні професійного самовизначення та майбутньої самореалізації як процесу, доступного для всіх здобувачів освіти, зокрема й дітей з особливими освітніми потребами (далі – ООП). У межах Швейцарсько-українського проєкту DECIDE реалізується модель, що передбачає перехід від необхідності дитини відповідати вимогам освітньої системи до створення гнучкого середовища професійної орієнтації, яке враховує різноманітність освітніх потреб, здібностей, інтересів, життєвого досвіду та індивідуального потенціалу кожної особистості.

«Модельна навчальна програма курсу за вибором «Професії» для учнів та учениць 8–9 класів закладів загальної середньої освіти» відображає зазначені підходи. У ній питання безбар'єрності, інклюзивності та рівних можливостей професійної реалізації інтегровані в усі тематичні розділи курсу з урахуванням різноманітності соціального досвіду учнів.

У зв'язку з цим педагогам закладів загальної середньої освіти рекомендується:

- забезпечувати рівний доступ дітей з особливими освітніми потребами до всіх форм і видів профорієнтаційної діяльності;
- своєчасно виявляти та усувати фізичні, когнітивні, психологічні й соціальні бар'єри, що можуть перешкоджати свідомому вибору майбутньої професії;
- застосовувати принципи універсального дизайну навчання, адаптуючи зміст, форми, методи та засоби профорієнтаційної роботи відповідно до індивідуальних потреб здобувачів освіти;
- сприяти побудові індивідуальних професійних траєкторій, спираючись на сильні сторони, здібності, інтереси, професійні наміри та потенціал кожної дитини;
- забезпечувати взаємодію команди психолого-педагогічного супроводу, батьків, фахівців інклюзивно-ресурсних центрів, роботодавців і представників закладів професійної та фахової передвищої освіти задля комплексної підтримки професійного вибору;
- формувати безпечне, підтримувальне й безбар'єрне освітнє середовище, у якому вибір майбутньої професії ґрунтується на здібностях, інтересах, ресурсах і потенціалі особистості, а не обмежується її освітніми труднощами.

П'ятий етап став ключовим для інституціоналізації нової моделі профорієнтації. У кожній громаді були створені робочі групи, які розробили та затвердили плани впровадження системи професійної орієнтації на 2026–2027 роки. Водночас активно розвивалося партнерство з роботодавцями та закладами професійної освіти: кар'єрні координатори ТГ та радники ЗЗСО напряду зв'язувалися з роботодавцями, щоб дати можливість учням відвідати підприємство, ознайомитися з особливостями виробничих процесів, умовами праці та специфікою різних професій. Учні пілотних ЗЗСО відвідали онлайн-виробництво відомого виробництва «Coca-Cola», підприємства PROFI CHOICE, ENERGY CHOICE та GREHORI TEXTILE, кондитерську фабрику «Світоч», рекламно-виробничу компанію «Індустрія реклами» (м. Кривий ріг), міські лікарні, аптеки, Головне управління національної поліції України, ІТ-компанію, салони краси, підприємство з виготовлення корпусних меблів та аксесуарів, а також заклади професійної освіти: профорієнтаційний ХАБ Вищого професійного училища № 7 міста Кременчука, Чернігівський професійний ліцей залізничного транспорту тощо. Окрім того, учні змогли особисто поспілкуватися з фізичними особами-підприємцями (ФОП), поставити питання про відкриття власної

справи, ризики й переваги підприємницької діяльності.

На шостому кроці було проведено підсумкове опитування щодо результативності проведених заходів серед учнів, батьків, представників бізнесу та кар'єрних радників ЗЗСО. Таке анкетування дало змогу оцінити ефективність реалізованих заходів, виявити сильні сторони проекту та визначити напрями подальшого вдосконалення профорієнтаційної роботи відповідно до потреб учасників освітнього процесу.

Завершальним сьомим етапом стало проведення місцевих форумів у територіальних громадах за участю представників органів місцевого самоврядування, бізнесу, закладів освіти, кар'єрних радників, учнів та їхніх батьків. Такі форуми стали майданчиками для обговорення результатів пілотування, обміну досвідом між громадами та визначення перспектив подальшого розвитку системи професійної орієнтації. Водночас саме вони засвідчили, що ефективна профорієнтація можлива лише за умови постійної взаємодії всіх соціальних партнерів, зацікавлених у розвитку людського капіталу та підготовці майбутніх фахівців.

Звичайно, проведена робота потребує вдосконалення та осмислення. Завершальне опитування, проведене серед учнів – найголовніших суб'єктів цього процесу, – засвідчило як позитивну динаміку, так і наявність певних недоліків в організації профорієнтаційних заходів. Наприклад, частина школярів зазначила, що деякі заняття були недостатньо інтерактивними, містили забагато теоретичного матеріалу, а спектр представлених професій не повною мірою відображав їхні інтереси, зокрема недостатньо уваги було приділено професіям мистецького, креативного та культурного спрямування. Водночас такі зауваження варто розглядати крізь призму умов, у яких було реалізовано проект. Здебільшого заходи були проведені в дистанційному форматі, що суттєво обмежувало можливості безпосередньої взаємодії учнів із представниками професій, проведення практичних занять, екскурсій та професійних проб. Крім того, реалізація пілотування відбувалася в доволі стислі терміни, а його учасники працювали в умовах воєнного стану, постійних безпекових ризиків, переміщення учнів і педагогів, нестабільного освітнього процесу на території Донецької області. За таких обставин повноцінне впровадження всіх елементів сучасної моделі профорієнтації було об'єктивно ускладненим. Попри це, результати пілотування переконливо засвідчили ефективність запропонованої моделі. Уперше профорієнтаційна робота була організована як системний процес, що об'єднав інтереси учнів, закладів освіти, територіальних громад, роботодавців та органів місцевого самоврядування. Саме така взаємодія створює передумови для формування усвідомленого професійного вибору молоді, розвитку людського потенціалу громад та підготовки майбутніх фахівців відповідно до актуальних потреб регіонального ринку праці. Отримані результати та зворотний зв'язок від усіх учасників пілотування становлять важливу основу для подальшого вдосконалення змісту, форм і методів профорієнтаційної роботи, а також для масштабування успішних практик в інших територіальних громадах України.

Національне пілотування системи профорієнтації дітей і підлітків є особливо значущим для Донецької області, оскільки відтік робочої сили зумовлює необхідність збереження й відновлення кадрового потенціалу регіону.

Проведене пілотування системи профорієнтації дітей і підлітків дає підстави для формування низки практичних рекомендацій органам управління освітою та закладам загальної середньої освіти щодо організації ефективної, системної та орієнтованої на потреби учнів і територіальних громад профорієнтаційної роботи.

Отже, керівникам органів управління освітою рекомендуємо:

- 1) закласти кошти на майбутній навчальний рік для провадження в закладах освіти курсу за вибором «Професії»;
- 2) розробити та затвердити на рівні територіальної громади план розвитку системи профорієнтаційної роботи, визначивши відповідальних осіб, механізми взаємодії між суб'єктами та очікувані результати;
- 3) призначити координаторів профорієнтаційної роботи в територіальних громадах та забезпечити їхнє систематичне підвищення кваліфікації з питань кар'єрного консультування;
- 4) сприяти створенню сталої мережі партнерства між закладами загальної середньої освіти, роботодавцями, центрами зайнятості, закладами професійної, фахової передвищої та вищої освіти для організації екскурсій, професійних проб, зустрічей із фахівцями та інших практикоорієнтованих заходів;

- 5) сприяти впровадженню інклюзивних підходів до профорієнтації, забезпечуючи рівний доступ усіх учнів, зокрема й дітей з особливими освітніми потребами, до профорієнтаційних послуг і заходів;
- 6) контролювати якість проведених заходів.

Керівникам закладів загальної середньої освіти рекомендуємо:

- 1) інтегрувати план територіальної громади з профорієнтації дітей і підлітків у річний план закладу або розробити власний довгостроковий план профорієнтаційної роботи для учнів 8–11 класів;
- 2) призначити відповідального за координацію профорієнтаційної діяльності та забезпечити його взаємодію з координатором територіальної громади (відповідальною особою в ТГ за профорієнтацію);
- 3) налагодити постійну співпрацю з роботодавцями, підприємствами, установами та організаціями громади для проведення професійних екскурсій, майстер-класів, професійних проб і зустрічей із представниками різних професій;
- 4) урізноманітнювати форми профорієнтаційної роботи, надаючи перевагу інтерактивним заходам, практичним заняттям, проєктній діяльності, зустрічам із роботодавцями та випускниками закладу;
- 5) забезпечити інклюзивний характер профорієнтаційної роботи, адаптувавши її зміст і форми до потреб усіх категорій учнів;
- 6) залучати батьків до процесу професійного самовизначення дітей через консультації, спільні заходи та інформаційно-просвітницьку роботу;
- 7) регулярно вивчати думку учнів щодо якості профорієнтаційних заходів та враховувати результати опитувань під час планування подальшої роботи.